

Kestävästi kaupungissa?

Pääkaupunkiseudun asukasprofiilit kohtaavat kaupunkisuunnittelun kestävyys tavoitteet

EIJA HASU & JUKKA HIRVONEN

Tulevaisuuden kaupunki peräänkuuluttaa elinvoimaisuutta ja kestävyttä. Artikke-
lissa arvioidaan asukaskyselyaineiston pohjalta, kohtaavatko kaupunkisuunnittelun
kestävyyden tavoitteet ja asukkaiden asenteet toisensa. Arvioinnin viitekehyksenä
käytetään ”kestävyyden prismaa” ja tuloksia analysoidaan neljän asukasprofiilin
avulla.

Johdanto

Helsingin rooli metropolialueen urbaanina yti-
menä korostaa kaupunkitilan ja asukasnäkö-
kulman merkityksiä sekä kaupunkikulttuuri-
a, jossa ”ihmiset kerääntyvät julkisille paikoille
järjestämään omia tapahtumiaan, tapaamaan toi-
siaan, viettämään aikaa ja tekemään työtä vuoden-
ajasta ja vuorokauden ajasta riippumatta” (Visio
2050, 13). Nämä tavoitteet saavat konkreettisempia
muotoja esimerkiksi Helsingin kaupungin asu-
misen ja maankäytön toteutusohjelmassa, joka yksilöi
tulevaisuuden Helsingin askelmerkeiksi hyvinvoivan
ja kasvavan kaupungin, elinvoimaisen urbaanin ympäristön
sekä sosiaalisen, taloudellisen ja ekologisen kestävyys-
den (Kotikaupunkina Helsinki, 2012).

Kehittyvän kaupungin ominaisuudet kiteytyvät
näin suunnittelukielessä urbaaniin elinvoimaisuuteen
ja kestävyteen. Kestävyys onkin argumentti, joka
toistuu pääkaupunkiseudun asumisen ja maankäytön
ohjelmissa. Kestävyydellä perustellaan suunnittelun
visioita ja painotuksia sekä

asukkaiden toivottua käyttäytymistä. Petter Næss
(2001) kuitenkin muistuttaa, että kaupunkisuunnit-
telussa kestävyys elementit jäävät usein vaille
tarkempaa määrittelyä, jolloin teoria ja käytännön
suunnittelutyö eivät välttämättä kohtaa saati hyö-
dynnä toisiaan. Siksi Næss korostaa tarvetta tun-
nistaa asukkaiden tarpeita ja elämäntyylien vaiku-
tuksia osana kestävä suunnittelua, sillä muutoin
on vaarana päätyä arjen valintojen ja suunnittelut-
avoitteiden ristiriitaan.

Tähän asukkaiden tarpeiden ja elämäntyylien
tunnistamisen tarpeeseen haluamme vastata. Saa-
tamme kirjoituksessamme yhteen asukasasenteet,
elämäntyyliä heijastavat asukasprofiilit ja kau-
punkisuunnittelun kestävyys tavoitteet. Arvi-
oimme, millä tavoin kestävyys ilmenee kau-
punkisuunnittelussa yleensä ja pääkaupunkiseudun
maankäytön tavoitteissa erityisesti. Asukasasen-
teisiin perehdyimme kestävyys prisman viite-
kehystä johdetuilla väittämillä. Tarkasteluamme
ohjaa tutkimuskysymys: Kohtaavatko kestä-
vän kaupunkisuunnittelun suunnittelutavoitteet
ja kaupunkiasukkaiden enemmistön asenteet toi-
sensa? Tarkentavina kysymyksiä esitämme: Mil-
laisina näyttäytyvät asukkaiden tulkinnat kestä-
vyyden eri ulottuvuuksille, kun ne liitetään asu-
miseen? Avaavatko erilaiset asukasprofiilit erilai-
sia tulkintoja kestävä kaupunkisuunnittelun kei-
noista?

*Haluamme kiittää kahta anonymia vertaisarvioijaa tark-
kanäköisistä ja korvaamattoman arvokkaista komment-
teista artikkelin käsikirjoituksen kehittämisessä. Kiitämme
myös Tiina Merikoskea ja Aija Staffansia kestävyttä koske-
vista keskusteluista.*

Aineistomme perustuu vuonna 2015 toteutettuun energia- ja ympäristöasenteita luodanseen verkkopanelistikyselyyn. Kysely on osa Aalto-yliopiston AEF Energiategohakas townhouse -tutkimusta, jossa selvitetään paitsi townhouse-asumisen mahdollisuuksia, myös asukkaiden asenteita asumiseen ja ympäristöön.

Kaupunkikestävyiden monet ulottuvuudet

Kestävyiden tavoitteet ovat tulleet osaksi kaupunkisuunnittelua 1980-luvulta. Tällöin tunnistettiin, että tiivis rakenne lyhentää liikkumismatkoja ja tukee joukkoliikenteen toteuttamista. Liikenteen päästöjen vähennystavoitteen ohella tärkeänä koettiin myös mahdollisuus säästää luontoalueita kaupungin ulkopuolella sekä lisätä kaupunkiasumisen laatua. Tiivistämisestä muodostuikin keskeinen kestävä kaupunkisuunnittelun tavoite. (Breheny 1996.) Nämä tulokset määrittävät yhä kaupunkisuunnitteluun liittyvää käsitystä ekologisesta, taloudellisesta ja sosiaalisesta kestävästä kehityksestä. Määritelmän mukaan ”kestävä kehitys on kehitystä, joka tyydyttää nykyhetken tarpeet viemättä tulevalta sukupolvelta mahdollisuutta tyydyttää omat tarpeensa” (WCED 1987). Kaupunkien kohdalla kestävyys on haaste, joka edellyttää jatkuvaa neuvottelua siitä, kenen tarpeisiin vastataan ja kenen kustannuksella (Gough 2015). Vaikka kaupungit muodostavat globaalin verkoston systeemisine vaikutussuhteineen, on niiden myös täytettävä paikallisten asukkaiden päivittäiset tarpeet (Egger 2006).

Tämän hetken päivittäiset ja toisaalta tulevaisuuden tarpeet ovat se taso, joka kohtaannuttaa ”kestävyiden” ja ”elävyyden/elettävyyden” käsitteet. Meghan Gough (2015) kuvaa elävyyden/elettävyyden ulottuvuudeksi, joka tuo tarpeellista konkreettisuutta filosofispainotteiseen kestävyiden käsitteeseen: yhteisön elävyys/elettävyys muodostuu paikassa koettavista fyysisistä ja sosiaalisista tekijöistä. Samoin kestävyiden painotukset tulisi määrittää paikallisesti (Valentin & Spangenberg 2000).

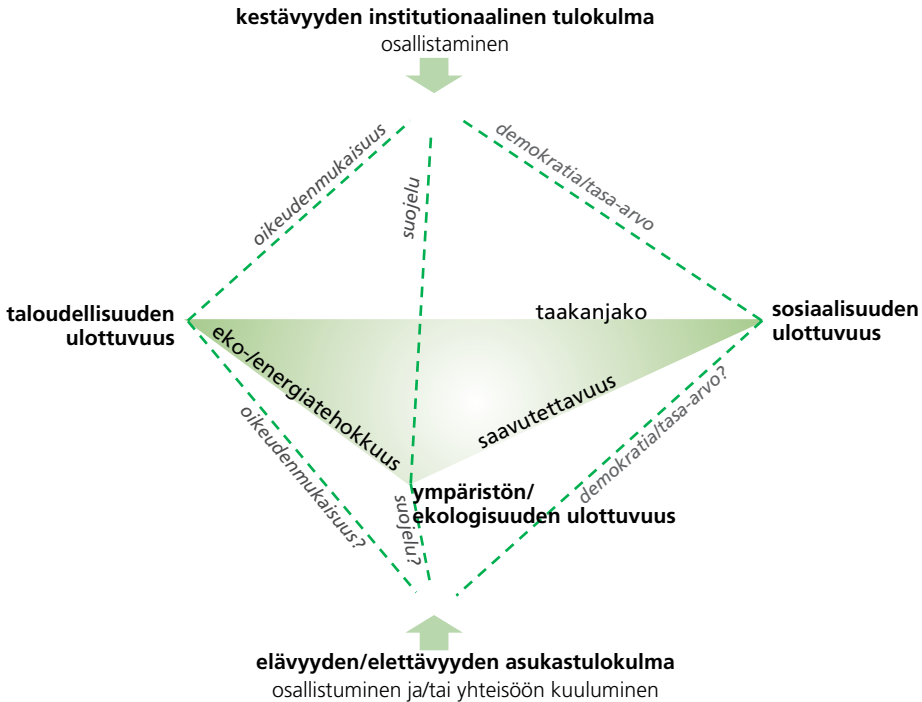
Paikallista määrittelyä pohjustaa laajalti omakutut kaupunkisuunnittelun periaatteet, kuten vähähiilisten liikkumismuotojen edistäminen, ilman ja veden laadun parantaminen ja jätteiden vähentäminen, ekosysteemien suojeleminen, kohtuuhintaisen asuntotuotannon varmistaminen sekä sosiaalisen

yhdenvertaisuuden edistäminen (Wheeler 2000; Jepson & Edwards 2010). Universaaleista teemoista huolimatta kaupunkisuunnittelun kestävyidelle ei ole luotu yksiselitteistä määritelmää (Wheeler 2000). Määrittelyä ei ole myöskään edistänyt se, että kestävyys kaupunkisuunnittelussa on usein painottunut yhteen ulottuvuuteen kerralla (Valance & al. 2012; Gough 2015). Kaupunkisuunnittelun holistinen luonne vaatii kuitenkin kokonaisvaltaisuutta kestävyiden tarkasteluun. Tähän holistisuuteen vastaavat tahoillaan Scott Campbell (1996), Anke Valentin ja Joachim Spangenberg (2000) sekä David Godschalk (2004), joiden kestävyiden tulkinnoista johdamme tutkimuksemme viitekehysten, kaupunkisuunnittelun kestävyiden ja sen eri näkökulmia yhdistävän prisman.

Kestävyiden prismat korostavat kokonaisvaltaisuutta

Campbellin (1996) mukaan maankäytön kestävyys rakentuu talouden, ympäristön sekä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja sen eri ilmenemismuotojen tasapainosta. Näitä kestävyiden eri ulottuvuuksia yhdistää erilaiset intressit, jotka ajoittain myös törmäävät toisiinsa aiheuttaen maankäytön konflikteja. Campbellin keskeisen huomion mukaan suunnittelijalla on tyypillisesti yksi näkökulma, joka hallitsee hänen tulkintojaan. Kun yksi kestävyiden ulottuvuus painottuu toista voimakkaammin, vaikeuttaa se eri ulottuvuuksien tasapuolista käsittelyä. Esimerkiksi ympäristön näkökulmassa korostetaan usein suojeleminen, mikä johtaa vastakkainasetteluun kestävyiden muiden ulottuvuuksien kanssa. Suhteessa sosiaaliseen ulottuvuuteen aiheutuu kehittämisen konflikti ja suhteessa talouden kasvun tavoitteeseen resurssien käytön konflikti. Vastaavasti taloudellisen ja sosiaalisen ulottuvuuden väliin syntyy omistajuuden konflikti – kenen etua ajetaan ja kenen tarpeita tyydytetään?

Valentin ja Spangenberg (2000) laajentavat edellä esitetyn tarkastelun prismaksi, jonka kestävyiden kolme ulottuvuutta pukeutuvat talouden, sosiaalisen ja ympäristön imperatiivien muotoon. Tarkasteluun moniulotteisuuden tuova neljäs kärki on institutionaalisuus. Tämä tulokulma määrittää samalla Campbellin (1996) tunnistamia kestävyiden painotuksia. Valentin ja Spangenberg (2000) myös arvioivat, millaiset muuttujat yhdistävät kestävyiden eri ulottuvuuksia. Esimerkiksi taloudellista ja sosiaalista ulottuvuutta leimaa taa-kanjako, joka korostaa Campbellin (1996) tun-

Kuvio 1. Tutkimuksemme viitekehys: kaupunkikehityksen kestävyden prisma, jossa kohtaavat kaksi eri tulokulmaa. Prisma on johdettu Campbellin (1996), Valentinin ja Spangenbergin (2000) sekä Godschalkin (2004) tulkinnoista. Viitekehys auttaa tunnistamaan, kohtaavatko eri tulokulmat toisensa suunnittelutavoitteissa ja käsityksissä kestävyden periaatteista: esimerkiksi puhutteleeko ympäristönäkökulman "suojelu", entä millä tavoin "taakanjako" ilmenee asukasenteissa.

nistamaa omistajuuden kysymystä. Konfliktien avaamiseksi ja neuvotteluratkaisujen löytämiseksi Valentin ja Spangenberg suosittelivat ottamaan kestävyden indikaattorien määrittelyyn mukaan asukkaita ja muita paikallisia avaintekijöitä. Vaikka institutionaalisuutta korostava kestävyden prisma ei siten sulje asukasnäkökulmaa pois, se ei ole onnistunut kytkemään asukkaita lähellä olevaa elävyyden/elettävyyden ulottuvuutta osaksi kestävyden tavoitteita.

Tätä puuttuvaa ulottuvuutta on lähestynyt Godschalk (2004), joka on jatkanut Campbellin (1996) esittämän kestävänn suunnittelun tarkastelua. Hän on sijoittanut Valentin ja Spangenbergin (2000) määrittämän institutionaalisen näkökulman sijaan tulokulmaksi elävyyden/elettävyyden (*livability*) tavoitteen. Vaikka Godschalk raottaa tulkintoja elävyyden ja kestävyden ristiriitaisuuksiin, keskittyy hän suunnittelun koulukuntatulkintoihin jättäen asukasnäkökulman vaille lähempää tarkastelua. Godschalkin (1996) avaus on kuitenkin tärkeä. Vaikka elävyyden ja kestävyden rinnastaminen on kahden eri käsitetasen käsitteilyä, vaikuttavat ne toisiinsa (Allen 2010; Gough

2015). Siksi kestävyden ja elävyyden ajallisesta ja käsitetasollisesta erosta huolimatta on tärkeää tuoda asukasnäkökulma osaksi kestävyden primate tarkastelua (kuvio 1), ratkaiseehan asukas käyttäytymisellään ja tekemillään valinnoillaan viime kädessä sen, toteutuvatko suunnittelun sisältämät kestävyden tavoitteet käytännössä vai eivät (mm. Crocker 2013). Olemmekin yhdistäneet edellä kuvatut kestävyden holistiset tarkastelut tutkimuksemme viitekehjeksi, joka johtaa arvioimaan, kohtaavatko eri tulokulmat toisensa suunnittelutavoitteissa ja käsityksissä kestävyden periaatteista.

Koska kestävyden arviointi vaatii myös paikallisen painotuksen, tarkastelemme seuraavaksi, millä tavoin ja missä yhteyksissä kestävyden eri ulottuvuuksia kuvataan pääkaupunkiseudun maankäytön kehitysohjelmissa. Tavoitteenamme on tunnistaa, mitä kestävyteen kytkeytyviä tekijöitä painotetaan pääkaupunkiseudun kaupunkisuunnittelussa. Rajaamme tarkastelun asumiseen liittyviin tekijöihin ja arvioimme niitä kestävyden tutkimustuloksissa.

Pääkaupunkiseudun kehitys ja kestävyiden painotukset

Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen, joukkoliikenne ja energiatehokkuus sekä ”itseisarvona” kestävyys ja kestävä kehitys toistuvat pääkaupunkiseudun maankäytön ja asumisen linjauksissa:

Rakennetaan uudet asuinalueet vetovoimaisiksi ja omaleimaisiksi taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestäväällä tavalla. Vahvistetaan vanhojen asuinalueiden elinvoimaisuutta. Ylläpidetään ja parannetaan olemassa olevaa asutokantaa kestävästi kehityksen mukaisesti. Osallistutaan ilmastomuutoksen torjuntaan eheyttämällä yhdyskuntarakennetta sekä huolehtimalla asuntorakentamisen ja perusparantamisen energiatehokkuudesta. (Laadukkaasti asumisen Helsinki 2008, 6.)

Monikeskuksinen ja nopeisiin joukkoliikenneyhteyksiin tukeutuva kaupunkirakenne luo pitkällä tähtäimellä myös hyvää edellytykset taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestäväälle asuntorakentamiselle (Kotikaupunkina Helsinki 2012, 33).

Kehäradan varteen sijoittuva uusi joukkoliikennekaupunki luo erityisen hyvät edellytykset kestävä kehityksen mukaisille ratkaisuille (Vantaa 2009, 5).

Kaupunkisuunnittelussa keskeisiä kestävyiden painotuksia ovat liikkumisen ja rakennetun ympäristön hiilipäästöjen vähentäminen (Breheiny 1996) sekä näihin liittyen kaupunkirakenteen tiivistäminen (Næss 2001; Holden & Norland 2005). Viitekehiksemme (ks. kuvio 1) ohjaa arvioimaan tavoitteiden vaikutukset suhteessa taakanjakoon, luonnonsuojeluun, ekotehokkuuteen sekä saavutettavuuteen – muistuttaen samalla mahdollisista ristiriidoista kuten siitä, pienentääkö tiivis kaupunkirakenne ja energiatehokas uudisrakentaminen lopulta kokonaihiilijalanjälkeä vai ei. Juudit Ottelin ja kumppanit (2015) ovat havainneet, että vaikka uusi asuinrakennuskanta on aiempaa vähäpäästöisempää, kokonaisuuteen vaikuttaa myös asukkaiden kulutuskäyttäytyminen. Kokonaihiilijalanjälki saattaa olla suurempi tiiviillä alueella, jotka tarjoavat enemmän kulutusmahdollisuuksia. Kaupunkikohtaisissa maankäytön ohjelmissa asumisen kestävyys kuitenkin linkitetään vahvasti uudisrakentamiseen ja asumisen energiatehokkuuteen. Tällöin asukasnäkökulmasta kiinnostavaksi nousee aiempaa paremman energiatehokkuuden saavutettavuus.

Energiatehokkuuden ohella on asumisen monimuotoistuvat tarpeet tunnistettu osaksi pääkaupunkiseudun kehitysohjelmia, niin asunto- kuin asuinalueuunnittelussa. Tämä tulokulma korostaa erityisesti sosiaalista kestävyttä:

Kaupunki kehittää asuntorakentamista edistämällä asukaslähtöisyyttä, ekologisuuksia sekä muunneltavuutta. Asuntorakentamista kehitetään ottaen huomioon eri asukasryhmien tulevaisuuden tarpeet, jotta asuntotarjonta vastaisi paremmin eri ryhmien muuttuviin tarpeisiin. (Kotikaupunkina Helsinki 2012, 16.)

Kestävä kehitys -ohjelmassa yhtenä tavoitteena on kaupunkirakennetta tiivistävä asuntotuotanto ja asuinalueiden sosiaalisesti kestävästä kehityksestä huolehtiminen siten, että samoille asuinalueille rakentuu hallintamuodiltaan erilaisia asuntoja (Espoo 2014, 4).

Sosiaalisesti kestävässä kaupungissa hyvinvointi toteutuu tasa-arvoisesti kaikissa väestöryhmissä ja eri alueilla. Kaavoitus on keskeinen keino, jolla Vantaa edistää kaupunginosien sosiaalista eheyttä. (Vantaa 2009, 19.)

Sosiaalinen kestävyys nivoutuu edellä esitettyissä esimerkeissä asuinalueiden omaleimaisuuteen, vetovoimaisuuteen sekä asumisen hallintamuotojen sekoittuneisuuteen. Nämä tavoitteet on tunnistettu keskeisiksi kestävä kaupungin piirteiksi (Jepson & Edwards 2010). Myös asukasaktiivisuus kytkeytyy osaksi sosiaalista kestävyttä:

Osallistuva Espoo -ohjelman yhtenä tavoitteena on vahvistaa talkoohenkeä ja talkoilla tekemistä sekä Espoo-identiteettiä ja ylpeyttä kotikaupungista ja omasta asuinalueesta (Espoo 2014, 4).

Glen Bramley ja Sinéad Power (2009) ovat jaotelleet sosiaalisen kestävyiden ulottuvuudet sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja yhdenvertaisuuden (*social equity*; kuten koulutus ja työllisyys, osallistuminen ja asumisen pysyvyys) sekä paikallisyhteisöön ja rakennettuun ympäristöön nivoutuviin tekijöihin (*sustainability of community*; kuten urbaanisuus ja liikkumisympäristö). Marketta Kyttä ja kumppanit (2015) ovat nimenneet kuvatun jaotellun saavutettavuudeksi (*accessibility*) ja kokemukselliseksi ulottuvuuksiksi (*experiential outcomes*). Asukkaan kannalta oleellista on se kokonaisuus, jossa asuinympäristön valinta, asumisen ja arjen kulutusvalinnat sekä edelleen kaupunkiympäristön kokemus muokkautuvat (vrt. Clapham 2005). Asukasnäkökulma tuo esiin kokemuksellisuuden merkityksen: tiiviin keskustan asukas arvostaa palveluiden läheisyyttä, väljemmän alueen asukas saattaa kokea palveluiden läheisyyden omaa asumiskokemusta heikentävänä (Kyttä & al. 2015). Kokemuksellisuuden sisältyvät myös paikallisyhteisöllisyys, alueen elinvoimaisuus ja paikan identiteetti. Nämä tekijät yhdessä asukkaiden osallistumisen, pysyvyyden ja jatkuvuuden sekä koetun turvallisuuden kanssa ovat esimerkkejä kestävyiden ulottuvuuksis-

Taulukko 1. Vastaajien ikäjakauma ja koko pääkaupunkiseudun 25–80-vuotiaan väestön ikäjakauma, %

	25–29 v	30–39 v	40–49 v	50–59 v	60–69 v	70+ v	yhteensä
koko väestö	14	23	19	18	16	9	100
vastaajat	17	22	23	21	13	4	100

ta, joiden merkitys arjen tasolla on huomattava. (Dempsey & al. 2011.)

Suomalaisessa kaupunkitutkimuksessa Katja Vilkkama ja Mari Vaattovaara (2015) ovat tunnistaneet keskiluokan asumisessa paikallisuuteen liittyviä arjen käytäntöjä: liikkumisreitit ja naapurustokontaktit ovat esimerkkejä sosiaaliseen kestävyyteen linkittyvistä käytännöistä, joilla asukkaat hallitsevat omaa turvallisuuden tunnetta sekä paikallisyhteisöllisyyden kokemista. Toisaalta sosiaalista kestävyyttä leimaa kysymys siitä, mitä asukkaat voivat valita ja millä perusteilla. Sarah Ancell ja Jennifer Thompson-Fawcett (2008) ovat kestäväan asumisen arvioinnissaan havainneet, että kaupunkisuunnittelun tavoitteet yhteisöllisyydestä ja jaettavista paikoista eivät ohjaa asumisvalintoja. Näitä tärkeämmäksi nousee asumisen saavutettavuus, joka pitää sisällään kohtuuhintaisuuden (vrt. Mulliner & Maliene 2015). Huomio korostaa asumisvalintojen budjettirajoitteiden merkitystä kestävien valintojen rajoitteena. Saavutettavuuden jälkeen tarpeissa painottuvat asumisen laatu ja asunnon ominaisuudet. Vasta näiden perustason tarpeiden jälkeen asukkaat voivat optimoida liikkumis- ja palveluympäristöään. Paikallisyhteisön ominaisuudet näyttäytyvät painoarvoiltaan heikoimpana, koska ne riippuvat edeltävistä, painoarvoltaan suuremmista tekijöistä, kuten asuntojen hinnasta ja tarjonnasta. Myös käsityksellä asumisen mahdollisuuksista on oma merkityksensä (Clapham 2005).

Lyhyt katsauksemme on osoittanut, että kestävyys on suunnittelutavoitteisiin vakiintunut argumentti. Katsauksen perusteella asukkaaseen ja asumiseen liittyviä kestävyysuuttuuksia ovat:

- ekologisuus, joka liittyy kaupunkirakenteen tiivistämisen tavoitteisiin, kattavaan joukko-liikenteeseen sekä uudistuotannon energiatehokkuuteen
- taloudellisuus, joka liittyy kohtuullisiin rakennus- ja käyttökustannuksiin
- sosiaalinen kestävyys, joka liittyy asumisenenkoituneeseen rakenteeseen sekä kohtuuhintaisuuteen, mutta myös alueiden vetovoimaisuuteen, asukasaktiivisuuteen ja elinvoimaisuuteen.

Jotta kaupunkisuunnittelussa pystytään vastaamaan laaja-alaisesti kestävyysuuttuun tavoitteisiin siten, että ne voidaan jalkauttaa arjen valinnoiksi, tarvitaan ymmärrystä asukkaiden elämäntyyleistä, asenteista ja arvoista. Tähän perehdyimme seuraavaksi.

Tutkimusmenetelmä ja aineisto

Aalto-yliopiston AEF Energiategohokas townhouse -tutkimushankkeessa toteutettiin vuonna 2015 Envi-kyselytutkimus (*Energy & environment*), johon vastasi runsas tuhat pääkaupunkiseudun asukasta (n = 1 017). Kyselyn päätavoitteena oli selvittää pääkaupunkiseudun asukkaiden ympäristö- ja energia-asenteita sekä townhouse-talotyyppin hyväksyttävyyttä. Keskityimme tässä artikkelissa Envi-kyselyn esiin tuomiin kestävyysuuttuun tulkintoihin asukasasenteissa.

Envi toteutettiin verkkokyselynä, jossa vastaajina olivat 25–80-vuotiaat verkkopanelistit. Tällainen aineistonkeruu ei edustavuudeltaan vastaa aivan satunnaisotantaa, joten oli syytä tarkastella aineiston edustavuutta erilaisten taustatietojen suhteen verrattuna koko pääkaupunkiseutuun.¹

Eri ikäryhmät olivat edustettuina kohtalaisen hyvin lukuun ottamatta vanhinta ikäryhmää, joka jäi aineistossa aliedustetuksi (taulukko 1). Sukupuolijakauma aineistossa oli tasainen (naisia aineistossa 49 %, koko seudun väestössä 52 %). Vastaajista kerrostaloissa asui 72 ja pientaloissa 27 prosenttia; vuokralla asui 48 ja omistusasunnossa 47 prosenttia. Koko seudun asuntokannasta on kerrostaloja noin 75 prosenttia; vuokralla asuu puolestaan noin 42 prosenttia asutuskunnista, joten aineiston edustavuutta talotyyppin suhteen voi pitää hyvänä, joskin hallintamuodon suhteen vuokralaiset olivat hieman yliedustettuina. Vastaajien alueellinen jakautuminen kaupun-

¹ Edustavuustarkastelu jää joiltain osin likimääräiseksi, koska kaikkia vertailutietoja ei ollut saatavissa aivan vastaavalla kohderyhmärajauksella. Vertailutiedot ovat Helsingin seudun aluesarjat -tietokannasta sekä Tilastokeskuksen Statfin-tietokannasta.

keihin (Helsinki 60 %, Espoo 20 % ja Vantaa 16 %) vastasi suhteellisen hyvin koko (tämän ikäisen) väestön jakautumista (Helsinki 57 %, Espoo 23 %, Vantaa 19 %).

Kestävyysprisman kautta teemoiksi määrittyivät vastuun jakautumisen ja yhteisen hyvän kokeminen, ekologisuuden muodot ympäristössä ja rakentamisessa sekä sosiaalisen sekoituneisuuden kysymykset. Lisäksi määriteltiin neljä kaupunkiympäristön asukasprofiilia.² Näiden asukastyypin muodostaminen kyselyaineistosta selitetään seuraavaksi.

Asukasprofiilit

Tutkimuksemme asukasprofiilit muodostettiin nelikentän avulla, jossa oli taulukoitu ristiin kaksi ulottuvuutta: asumispreferenssien urbaanisuus sekä paikallisyhteisöllisyyden merkitys vastaajalle. Kummastakin ulottuvuudesta muodostettiin yhdistetty mittari lomakkeen asenneväittämistä, joita mitattiin viisiportaisella Likert-asteikolla, jonka ääripäitä olivat ”täysin eri mieltä” (= 0) ja ”täysin samaa mieltä” (= 4).

Urbaanisuusmittarin osiot olivat seuraavat:

- viihdyn parhaiten vilkkaassa, kaupunkimaisessa asuinympäristössä
- ikkunastani toivoisin näkeväni eloisaa katuelämää
- lähipuisto riittää minulle luonnoksi
- en ole kiinnostunut tekemään itse pihatöitä tai talon kunnossapitoa.

Yhteisöllisyysmittarin osiot olivat vastaavasti:

- haluan osallistua aktiivisesti kaupunginosapahtumiin
- kun valitsen asuntoa ja asuinpaikkaa, sosiaaliset kontaktit vaikuttavat paljon valintaan
- seurustelu naapureiden kanssa on minulle tärkeää
- haluan osallistua aktiivisesti asuinalueeni ja elinympäristöni kehittämiseen.

Vastauksista muodostettiin siis kaksi summamuuttuja, joiden arvot vaihtelivat välillä 0–16.³ Molemmat summamuuttujien jakaumat saivat suurin piirtein normaalin muodon. Seuraavaksi mittarit dikotomisoitiin siten, että arvot 0–7 edus-

Taulukko 2. Vastaajat asumismieltyymysten urbaanisuus – yhteisöllisyys -nelikentässä. Suluissa vastaajien suhteellinen osuus (N = 716)

asumispreferenssien urbaanisuus	paikallisyhteisöllisyyden merkitys	
	matalaa	korkeaa
matalaa	väljän privaattit (32 %)	väljän sosiaaliset (24 %)
korkeaa	vilkkaan privaattit (18 %)	vilkkaan sosiaaliset (26 %)

tivat ”matalaa” ja arvot 9–16 ”korkeaa” urbaanisuutta/yhteisöllisyyttä. Keskimäinen arvo eli 8 edustaa kummallakin mittarilla vastaajaa, jonka asumistoiveet eivät kallistu kumpaankaan suuntaan näillä ulottuvuuksilla. Tämän arvon sai esimerkiksi vastaaja, joka vastasi kaikkiin osioihin ”ei samaa eikä eri mieltä”. Dikotomisista muuttujista ja niistä johdetuista asukasprofileista jätettiin nämä vastaajat pois, jotta asukasprofiilien tulkinta muodostui selkeäksi. Nämä vastaajat eivät kuitenkaan puutu kokonaan analyysistä, vaan he ovat mukana, kun aineiston tuloksia esitellään koko vastaajakunnan tasolla (kuvio 2).⁴

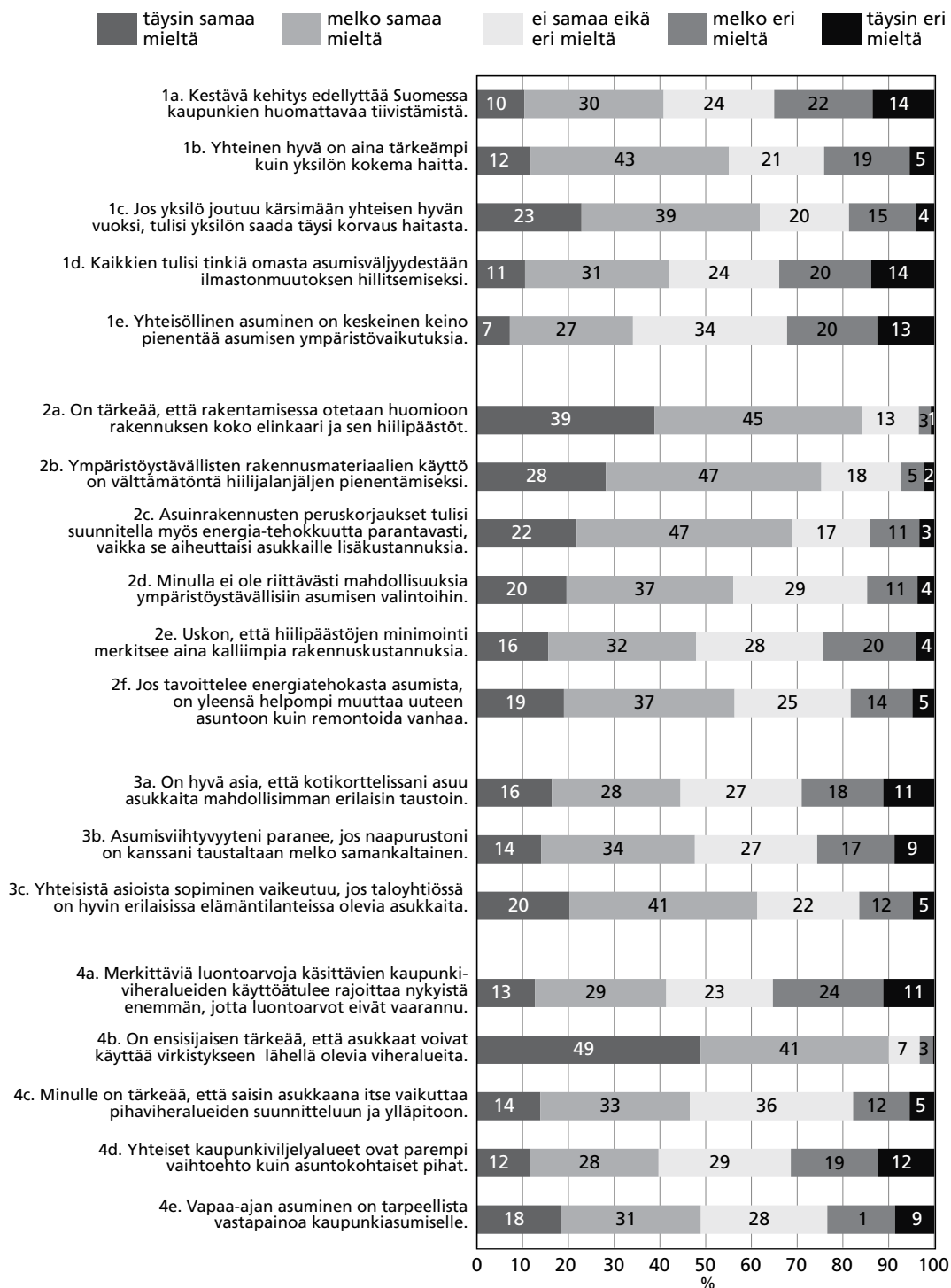
Dikotomisilla muuttujilla asukastyypeiksi määrittyi urbaanisuusasteessa kaupunkikeskustamaisen, tiiviiksi rakennetun asuinalueen tyypin suosijat (urbaanisuus tyyppi ”vilkas”) sekä väljemmän ja vehreämmän kaupunkiasumisen suosijat (”väljä”). Sosiaalista ulottuvuutta kuvaava paikallisyhteisöllisyys määritteli tutkimuksemme asukastyypeiksi aktiivisesti osallistuvat ja naapurustokontakteja suosivat ”sosiaaliset” sekä yksityisyyttään arvostavat vetäytyvämmät ”privaattit”. On kuitenkin tärkeää muistaa, että kysymykset koskivat vain paikallisyhteisöllisyyttä. Osalle ”privaattien” ryhmästä sosiaalisuus voi olla hyvinkin tärkeää, mutta se ei liity paikallisuuteen.

Kun näistä ulottuvuuksista muodostettiin nelikenttä, saatiin neljä asukasprofiilia. Kutsumme urbaanisuus- ja paikallisyhteisöllisyyden mitta-reilla tunnistettuja asukasprofileja jatkossa nimillä ”vilkkaan sosiaaliset”, ”vilkkaan privaattit”, ”väljän sosiaaliset” ja ”väljän privaattit” (taulukko 2).

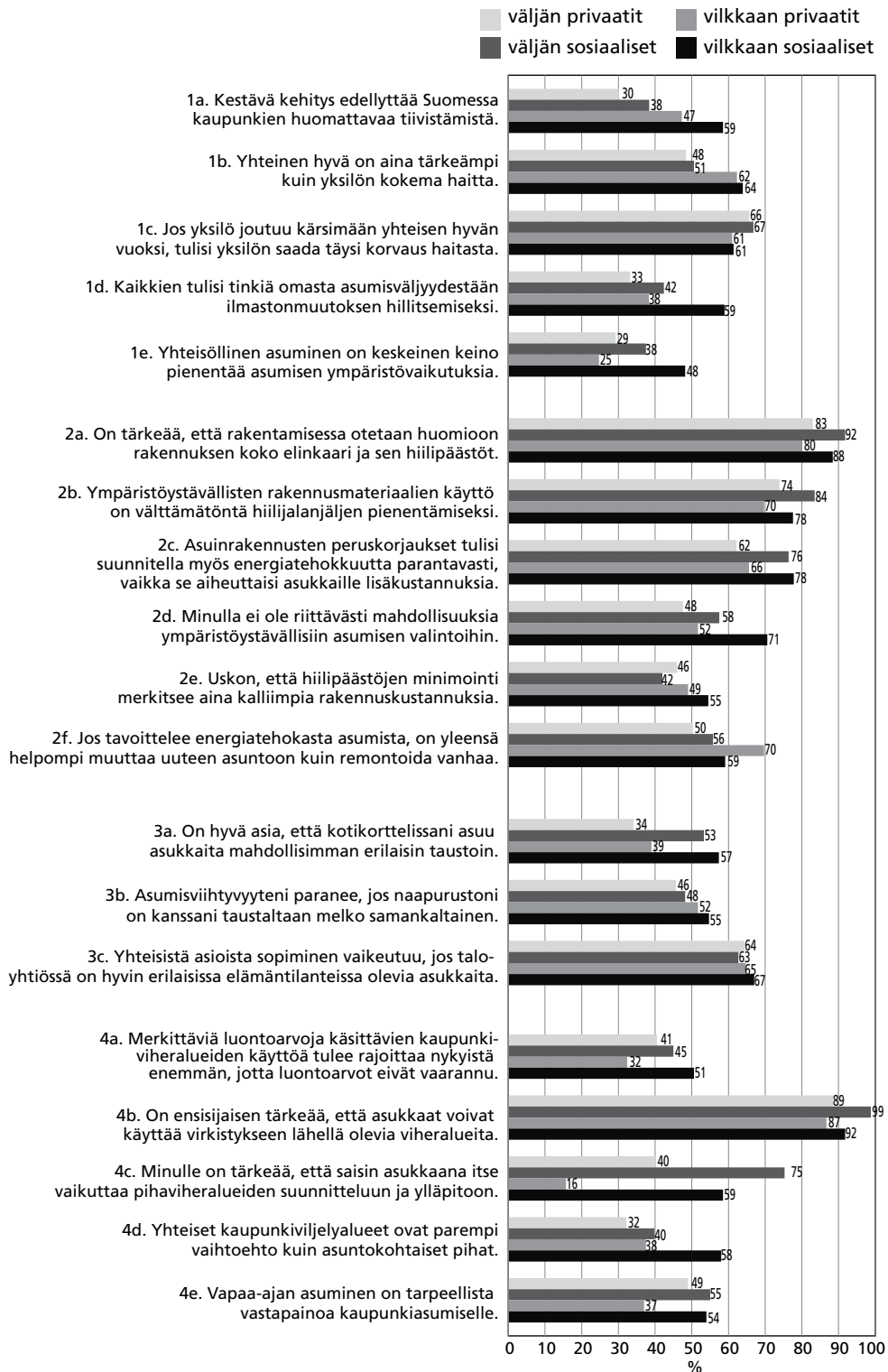
² Asukasprofiilit perustuvat vuonna 2014 toteutettuun Suomalainen unelmakoti -kyselyyn (Huttunen & al. 2015).

³ Mittarin konsistenssia mitataan Cronbachin alfalla. Yhteisöllisyysmittarissa Cronbachin alfa sai arvon 0,67 ja urbaanisuusmittari 0,69, jotka todettiin riittävän korkeiksi.

⁴ Arvon 8 sai urbaanisuusmittarilla 16 prosenttia ja yhteisöllisyysmittarilla 18 prosenttia vastaajista. Kaikkiaan profiilitarkastelun ulkopuolelle jätettiin 30 prosenttia vastaajista.

Kuvio 2. Kestävyyden asenteet: kaikki vastaajat.

Kuvio 3. Kestävyyden asenteet: asukasprofiilit, täysin ja melko samaa mieltä.

Tulokset: kestävästi kaupungissa?

Ryhmitimme kestävyyttä luodanneet väittämät kestävyuden prismoja mukailleen neljään ryhmään:

- 1) taakanjako, yhteinen hyvä ja institutionaalisuuden tulokulma
- 2) taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus
- 3) sosiaalinen ulottuvuus
- 4) sosiaalinen ja ekologinen ulottuvuus sekä asukasosallistuminen.

Seuraavaksi arvioimme saatuja tuloksia edellä esitettyä ryhmittelyä noudattaen. Väittämät ja-kaumineen esitetään kuviossa 2. Asukasprofiilien mukaiset vastausjakaumat (täysin ja melko samaa mieltä) esitetään kuviossa 3.

Yhteisen hyvän ja tiivistämisen perusteet

Vastaajista 40 prosenttia katsoi, että kestävä kehitys edellyttää Suomessa kaupunkien huomattavaa tiivistämistä (täysin samaa tai melko samaa mieltä), kun taas 36 prosenttia vastusti väittämää (kuvio 2, väittämä 1a). Asukasprofiilien mukaisessa tarkastelussa (kuvio 3) kuitenkin huomataan, että asennoituminen tiivistämistä kohtaan ei riipu niinkään paikallisyhteisöllisyyden (tässä: ”sosiaaliset”) kuin rakennetun ympäristön urbaanisyyden asteesta. Tosin paikallisella tasolla sosiaaliset hyväksyvät privaateja todennäköisemmin tiivistämisen perusteluna kestävän kehityksen. Väljemmän asuinalueen suosijat vaikuttavat hyväksyvän tiivistämisen harvemmin kuin keskustamaisen vilkkaan alueen asukastyypin. Eri asukasryhmien välillä on merkittävä ero myös yhteisen hyvän kokemisessa. Prismatarkastelu nimeää taakanjaon kestävyuden taloudellisen ja sosiaalisen ulottuvuuden yhdistäjäksi. Taakanjako korostaa kompensatiota: vastaajista 55 prosenttia katsoi, että yhteinen hyvä on aina tärkeämpi kuin yksilön kokemus haittaa (1b), mutta sitäkin useampi eli 62 prosenttia piti tärkeänä, että yksilö saisi täyden korvauksen kokemastaan haitasta (1c). Kompensatio itsessään on tosin monitulkintainen: näkymän menetys tai meluhaittojen lisääntyminen koetaan yksilöllisesti, mistä vastaajat avovastauksissakin muistuttivat. Oleellista on tunnistaa, että vaikka kaupunkiasukkaat ilmaisevat vahvaa ympäristömyönteisyyttä ja hyväksyntää yhteiselle hyvälle, enemmistö kokee kompensatiota aina tarpeelliseksi.

Tiivistäminen liittyy myös asumisväljyyteen. Kaupunki- ja asuntosuunnittelun tasolla asuin-
liöiden lisäämisen sijaan väljyyttä voidaan lisätä

erilaisiin yhteistiloihin. Kyselyaineistomme vastaajista yli 40 prosenttia katsoi, että kaikkien tulisi tinkiä asumisväljyydestään ilmastomuutoksen hillitsemiseksi (1d). Asumisväljyydestä tinkimiseen ja yhteisölliseen asumiseen asennoitumisen välillä oli selvä positiivinen riippuvuus.⁵ Ero suhtautumisessa asumisväljyydestä tinkimiseen oli merkittävä eri asukasryhmien välillä. Vilkkaan sosiaalisten ryhmässä painottuu erityisesti myönteinen asenne asumisväljyydestä tinkimistä kohtaan (59 %). Sosiaalinen painotus selittää asennetta asumisväljyydestä tinkimiseen myös väljässä asuinalueuutyyppisä. Sosiaalisesti painottuneilla oman tilan tarve ei ole yhtä korostunut kuin privaattimpaa elämäntapaa suosivilla, vaan heillä on valmiudet oman asumisen laajentamiseen yhteistiloihin. Privaatimminkin painottuneita asukkaita yhteistilat eivät tässä tarkoituksessa palvele, eivätkä ne tästä näkökulmasta ohjaa kestäviin valintoihin.

Yhteistilatarkasteluun liittyy myös yhteisöllinen asuminen (1e), jonka puolestapuhujina vilkkaan sosiaaliset erottautuvat (48 %). Tämä kannustaa asumisen uusiin ratkaisuihin. Kohderyhmäymmärrys on tässäkin keskiössä, sillä asuinalueuutyyppi ei yhteisöllisen asumisen kiinnostavuutta selitä: kiinnostus yhteisölliseen asumiseen on pienin vilkkaan privateissa (25 %). Yhteisöllisyys asumisessa ei siis ole automaattisesti keskustamaisen alueen ratkaisu.

Saavutettavaa ekotehokkuutta?

Kaupunkisuunnittelun ohjelmakirjojen mukaan yksi merkittävä tavoite on rakennuskannan muutos kohti vähäenergisempää asumista. Vastaajista selkeä enemmistö pitikin tärkeänä, että rakentamisessa otetaan huomioon rakennuksen koko elinkaari (2a). Hiilijalanjäljen pienentäminen hyväksyttiin myös rakennusmateriaalien ympäristöystävällisyyden perusteluksi (2b). Kestävyuden argumentit koettiin siis itseä puhutteleviksi. Asenteita mittaavassa väittämässä lisäkustannuksiakaan ei kaihdettu: vastaajista 69 prosenttia oli täysin tai melko samaa mieltä väittämän 2c kanssa, jonka mukaan asuinrakennusten remontoinnit tulisi suunnitella energiatehokkuutta parantavasti, vaikka asukkaille aiheuttaisi lisäkustannuksia. Vastaajista 56 prosenttia arvioi, että on helpompi muuttaa uuteen kuin remontoita vanhaa, jos tavoitellaan energiatehokkuutta (2f). Samalla yli puolet vastaajista (57 %) katsoi, että heillä ei ole riittäväs-

⁵ Korrelaatiokerroin = 0,41.

ti mahdollisuuksia ympäristöystävällisiin asumisen valintoihin (2d). Tämä voi tarkoittaa sitä, että vaikka energiapihista uudiskohteesta haaveillaan, ei sen hankkimiseen ole mahdollisuuksia, kuten kyselyn avoimessa kommentissa muistutetaan:

Asumiskustannukset ovat nousseet lähes sietämättömiksi. Ympäristö on tärkeä minulle mutta lompakko ei anna myöden sen suhteen päätösten tekoon. Haluaisin passiivien energia omakotitalon (vaikka itse remontoimalla) mutta joutuisin muuttamaan todella kauas jolloin työmatkojen ympäristökulutus/kustannukset nousisivat merkittävästi. (M34)

Asukasprofiilitarkastelussa sosiaalisesti painotuneet ovat lähes joka kohdassa ekologisuuutta ja taloudellisuutta kuvaavien väittämien takana voimallisemmin kuin privaateit profiilit. Tämä korostaa asukastyypin merkitystä aluetyypin sijaan. Toisaalta väittämässä 2f aluetyypillä vaikuttaisi olevan jonkin verran merkitystä: etenkin vilkkaan privaateit todennäköisemmin muuttavat uudistuotantoon kuin remontoivat vanhaa. Sosiaalisesti painottuneet kannattavat ajatusta yhteisöllisestä asumisesta sekä asuineliöistä tinkimisestä. Tämä kollektiivinen asenne toistuu energiategokkuuden vaateessa (2c).

Sosiaalinen kestävyys ja naapurustosuhteet

Asukasrakenteen monipuolistaminen puhuttelee osaa asukkaista, mutta mielipiteet jakautuivat. Vastaajista 44 prosenttia pitää myönteisenä, että kotikorttelissa asuu eritaustaisia ihmisiä (3a). Yli neljännes ei ota kantaa asiaan, minkä voi tulkita niin, että asukasrakenteella ei ole heille suurta merkitystä. Naapuruston samankaltaisuudella nähtiin kuitenkin melko yleisesti joitakin etuja. Vastaajista lähes puolet (48 %) kokee asumisviihtyvyytensä paranevan, jos naapurusto on taustoiltaan jokseenkin samankaltainen (3b). Tosin vain 14 prosenttia on ”täysin samaa mieltä”.⁶ Vastaajista 61 prosenttia uskoo taloyhtiön yhteisistä asioista sopimisen vaikeutuvan, jos asukkaat edustavat kovin erilaisia elämäntilanteita (3c). Viidennes vastaajista on väittämän kanssa täysin samaa mieltä.⁷ Asukkaiden asukasrakenteen sekoittamista koskevat mielipiteet jakautuvat selvästi. Silti kaupunkisuunnittelun kestävyden tavoitteissa juuri asukasrakenteen ja hallintamuotojen sekoittami-

nen kortteli- ja jopa talokohtaisesti on tavoiteltu päämäärä. Väestörakenteen sekoittaminen keino- na jyrkän segregaaation estämiseksi on laajemmas- ta institutionaalisesta näkökulmasta kannatetta- vaa, vaikka tämä yhteiskuntapoliittinen tavoite ei saisikaan kaikkien asukasryhmien tukea. Keskeis- tä on, löydetäänkö asukkaita puhuttelevia keinoja sekoittuneisuuden edistämiseksi esimerkiksi kort- telitasolla.

Asukasprofiilien tarkastelussa sosiaalinen suun- tautuneisuus selittää myönteisen asenteen asukas- rakenteen sekoittuneisuudesta korttelitasolla (3a; väljän sosiaaliset 53 % ja vilkkaan sosiaaliset 57 %). Vilkkaan privaateista sekoittunutta asukas- rakennetta kannattaa hieman harvempi (39 %), vaikka usein keskustamaiseen asumiseen liitetään sekoittuneisuuden arvostus. Odotettu tulos oli, että privaateissa ryhmissä on sosiaalisia ryhmiä enemmän niitä, jotka eivät ota kantaa asukasra- kenteeseen (”ei samaa eikä eri mieltä” privaateissa 25–30 %, sosiaalisissa 20–21 %). Muita asukasra- kennekysymyksiä asukasprofiili ei selittänyt, joten sen selitysvoima jäi tässä yleisesti ottaen heikoksi.

Asukasasenteiden perusteella näyttää siltä, et- tä haasteeksi nousee yhteisistä asioista sopiminen. Tämä korostuu asuntoyhtiömuotoisessa asumi- sessa mutta myös esimerkiksi vuokrakerrostalois- sa. Jukka Hirvosen (2013) tutkimuksessa naapu- risuhteista asukkaat muistuttivat, että naapurien tunteminen toimii avaimena hyväksyttävämpään päätöksentekoon – kun tunnetaan naapuri jollain tasolla, ymmärretään myös hänen näkökantojaan paremmin.

Koska kaikissa asukasryhmissä nähdään, että samankaltaisuuden hyödyt liittyvät päätöksente- koon, olisi suunnittelussa tärkeää tukea asukka- iden keskinäisen ymmärryksen syntymistä. Esi- merkiksi yhteistilat koetaan erityisen haastavina päätöksenteon ja hallinnan näkökulmasta, ja ne voivat olla jopa asunnon hankinnan esteitä. Mie- lekkääksi koettu osallistumisen mahdollisuus sekä mahdollisuus oppia ymmärtämään kanssa-asuk- kaita edistää elävyyttä/elettävyyttä ja tukee sosi- aalisen kestävyden tavoitteita. Suunnittelun kan- nalta tämä peräänkuuluttaa kohtaamispaikkoja ja -tapoja erilaisille asukasprofiileille, ei vain vilkkaan sosiaalisille.

⁶ Väittämät 3a ja 3b korreloivat negatiivisesti, korrelaatio- kerroin = -0,53.

⁷ Väittämät 3b ja 3c korreloivat positiivisesti, korrelaatio- kerroin = 0,54.

Ekologinen ja sosiaalinen kestävyys: esimerkkinä kaupunkiviljely ja -viheralueet

Kaupunkisuunnittelumme painottaa osallistamista sekä elävyyttä/elettävyyttä, kuten kaupunkikoh- taamisia. Molemmat tulokulmat sisältyvät asukas- profiilien tarkasteluun: paikallisyhteisöllisyyden summamuuttujaan sisältyvät väittämät kaupunkitapahtumiin ja oman asuinalueen kehittämiseen osallistumisesta. Löytyisikö osallistumiseen pri- vaattejakin puhuttelevia tapoja? Tätä arvioimme kaupunkiviheralueiden ja kaupunkiviljelyn avulla.

Vastaajakunnan toiveissa painottui enemmän viheralueiden vapaa käyttö virkistykseen (4b) kuin käytön rajoittaminen luontoarvojen vuoksi (4a). Institutionaalisen suunnittelun näkökulmasta ko- rostuu ekologiaaltaan tärkeiden alueiden suojelu. Myös kaavamuistutuksissa ja valituksissa viitataan usein suojeluarvoihin (Eranti 2014). Arjen asukas- näkökulmasta tulkinta on päinvastainen: enem- mistölle (90 %) käytettävyys nousee ohi muiden arvojen (4b).

Käytettävyys liittyy myös korttelirakenteeseen. Lähes puolet (47 %) vastaajista kokisi jokseenkin tärkeänä mahdollisuuden osallistua pihaviheralueiden suunnitteluun ja hoitoon (4c). Jos asukkaiden toivotaan osallistuvan asuinympäristönsä kehittämiseen, yksi kestävä askel on korttelitaso, ja siinä erityisesti kortteli- pihat. Osallistumisen mahdollistaminen edesaut- taisi sitä, että asukkaat ottavat vastuuta lähiympä- ristöstään, minkä kautta kiinnostus voi laajentua koko kortteliin ja edelleen asuinalueeseen. Esimer- kiksi kaupunkiviljely oman taloyhtiön pihalla voi rakentaa paikallisyhteisöllisyyttä ja muokata kes- tävyyden asenteita (Gray & al. 2014). Jos vilje- lypalsta sijaitsisi etäämmällä, ensimmäistä askel- ta ei ehkä oteta: asukasprofiileista vain vilkkaan sosiaalisten ryhmässä enemmistö (58 %) arvostaa yhteisiä kaupunkiviljelyalueita omaa piha- aluetta enemmän (4d).

Kaupunkielämän aktiivisuuteen kuuluu myös kysymys siitä, kuinka paljon kaupungissa lopulta oleskellaan ja kuinka omavarainen kaupunki on asukkaiden tarpeisiin vastaamisessa: ”kaupunki, jonka toimintojen ylläpitäminen edellyttää toisten kaupunkien ja alueiden hyväksikäyttöä, ei ole kes- tävä” (Egger 2006, 1246). Yhden asukkaita lähellä olevan tarkastelutavan tarjoaa tähän väittämä va- paa-ajan asumisesta (4e). Kysymys on tärkeä poh- joismaisessa yhteydessä, jossa mökkeily on ”ko- ko kansan saavutettavissa”. Vapaa-ajan asumisella on tunnustettu olevan yhteys kaupunkiasumiseen

(Holden & Norland 2005), mutta myös asumisen saavutettavuuden muotoihin, kuten kyselyn avoi- messa kommentista käy ilmi:

Keskusta-asunnon pakkomyynti putkiremontin vuoksi on monen eläkeläisen kohtalo; halusin asua ydinkeskus- tassa ja jakaa elämäni kahden kodin [vapaa-ajan asunto] välillä; joudun ratkaisemaan asian jollakin vähem- män ideaalisella tavalla. (N74)

Miltei puolet vastaajista (49 %) koki, että va- paa-ajan asumisen on oleellinen vastapaino kau- punkiasumiselle. Yllättävää on, että tarve vapaa- ajan asumiseen korostuu sosiaalisen painotuksen asukasprofiileissa; asukasryhmä, joka nimenomai- sesti viihtyisi vilkkaassa ja sosiaalisessa kaupunki- ympäristössä, kokee eniten tarvetta mökkeilyyn kaupunkiasumisen vastapainona (54 %). Myös väljemmässä asuinalueityypissä sosiaalisilla on pri- vaatteja suurempi tarve mökkeilyyn, joskin täs- sä aluetyypissä kahden ryhmän ero on pienempi. Ikä ei selittänyt sitä, kuinka vastaaja suhtautui va- paa-ajan asumiseen.

Kaupunkiasumiseen liitetään mahdollisuus osallistua oman ympäristön muokkaamiseen, kun- ten pihaviheralueisiin vaikuttamiseen ja läheis- ten virkistysalueiden omien toiveiden mukai- seen käyttöön. Aina käytännöt eivät kuitenkaan tue näitä tavoitteita. Vapaa-ajan asunto sen sijaan on monelle se paikka, jossa ulkotilaa saa muokata oman mielen mukaiseksi ja tilaa löytyy sukulaisten ja ystävien kestitsemiseen; osalle varsinainen koti voi olla kakkosasunto, eli kaupunkiasunto jää ta- vallaan tukikohdaksi (Hasu 2012). Tällöin osal- listuminen saattaa jäädä vähäisemmiksi kaupun- kiympäristössä. Jos kestävä kaupunkisuunnittelu tavoittelee tulevien mutta myös nykyisten asuk- kaiden tarpeiden tyydyttämistä, on pysähdyttävää, että kyselymme mukaan lähes puolet kaupunkilai- sista tuntee vapaa-ajan asumisen tarpeelliseksi vas- tapainoksi kaupunkiasumiselle.

Johtopäätökset

Olemme tässä artikkelissa arvioineet, mitä tavoit- teita liitetään kestävyteen osana kaupunkisuun- nittelua ja miten nämä kestävyden eri tekijät pu- huttelevat asukkaita.

Tulostemme perusteella kaupunkisuunnittelun kestävyden painotukset eivät välttämättä kohtaa asukasasenteita. Vaikka moni hyväksyykin kes- tävyyden tiivistämisen perusteeksi ja yhteisen hy-

vän kannattavaksi periaatteeksi, selkeä enemmistö pitää kompensatiota tärkeänä. Kuitenkin erityyppisillä asukasprofiileilla on erilaisia arvostuksia. Siksi sama kompensatio ei puhuttele kaikkia asukkaita yhdenvertaisesti.

Kompensatioon liittyen kaupunkirakenteen muutosten etuja kuvataan muun muassa asukas-kohtaamisten ja yhteisen kaupunkitilan lisääntymisellä. Tutkimuksemme ei tue täysin yhdenmukaisella tavalla tätä kaupunkimaisuuden tulkintaa: keskustamaisessakaan asumisessa kaikki eivät koe halukkuutta osallistumiseen. Kohtaamiset ja yhteiset tilat kiinnostavat lähinnä sosiaalisesti painottuneita, joskin asuinaluetyypistä riippumatta. Toistaiseksi kestävyden kaupunkikulttuuri on suunnittelussa linkitetty vahvimmin yhteisölliseen toimintaan. Kaupunkiviljely ja muut paikalliset aktiviteetit nähdään keinona innostaa asukkaita oppimaan toisiltaan, vähentämään liikumistarvettaan ja ehkäpä asumaan tiiviimmin ja ekologisemmin. Tähän perustuneeseen myös Visio 2050 -kuvaus kaupunkimaisesta elämäntavasta ydinkeskustojen ulkopuolella, jossa vehreämpien alueiden tiivistäminen antaisi asukkaille lisää palveluita ja mahdollisuuden ”urbaanimpaan elämäntapaan” (Visio 2050). Kohtaamisia ja aktiivista kaupunkielämää suosivan elämäntyylin kokee omakseen kuitenkin vain osa asukkaista – tämä ei kuitenkaan estä kestävyden muita valintoja:

(...) en juuri matkustele, kesäkuukaudet asun ja työskentelen aurinkosähköistetyllä kesäasunnolla. Kaupungissa liikomme joko lihasvoimalla tai julkisilla liikennevälineillä. Pyrin kuitenkin minimoimaan kaupungin keskustassa käynnit, sillä kaupungin koko ajan paheneva häly, melu ja ihmisvilinä stressaa ja uuvuttaa. Olen melko introvertti persoona, joten kaikenlainen pakko-yhteisöllisyys lähinnä stressaa. Erilaiset kaupunginosa-tapahtumat ym. pyrin kiertämään kaukaa. (N65)

Kaupunkisuunnittelu, joka nojautuu vain tiiviin asuinrakenteen sosiaalisesti suuntautuneisiin asukkaisiin, on vaarassa jättää suuren osan asukkaista vaille huomiota. Privaatimmat tai muualle kuin omaan naapurustoon suuntautuvat asukkaat eivät koe kaupunkisuunnittelussa tällä hetkellä korostuvia asukasaktiivisuuden muotoja vetoavina. Silti jokaisessa asukasprofiilissa on oma kiinnostuksensa kestävyteen ja osallistumiseen, onhan siitä esimerkkinä jo vastaaminen kyselyymme. Osallistumistapojen tulisi vastata asukkaiden erilaisia asenteita ja valmiuksia eikä perustua lähinnä institutionaaliseen tulkintaan siitä, mikä on oikeaa ja hyväksyttyä kaupunkilaisaktiivisuut-

ta. Toistaiseksi vaikuttaa kuitenkin siltä, että kaupunkisuunnittelussa osallistaminen ja osallistuminen ovat enemmän institutionaaliseen normatiivisuuteen nivoutuvia tavoitteita kuin mahdollisuuksia sitouttaa enemmistö osaksi kaupunkikehitystä, saati tukea yhteisöjen elävyyttä.

Haasteena näyttäytyy myös sosiaaliseen kestävyteen luettava asukasrakenteen sekoittuneisuuden tavoite. Vaikka erilaisia taustoja edustavat asukkaat hyväksyvät omalle asuinalueelle, naapuruston jonkinasteisella samankaltaisuudella nähdään etuja. Vaikka mielipiteet myös jakautuvat, on muistettava, että pääkaupunkiseudulla yhtiömuotoinen asuminen on hallitseva asumismuoto. Tämä korostaa yhteistä päätöksentekoa ja sen merkittävyyttä asenteiden muokkaajana. Jotta kestävyden sekoitetun asukasrakenteen tavoitteet eivät sotisi elävyyttä/elettävyyttä vastaan, olisi tärkeä löytää kaupunkisuunnittelun ja sen toteutuksen piiristä vaihtoehtoja asukkaiden keskinäisen ymmärryksen lisäämiseksi. Yksi keino on lisätä osallistumisen mahdollisuuksia omassa korttelissa. Vaikka privaattisti suuntautuneet eivät lähtökohtaisesti ole kiinnostuneita osallistumaan ja vaikuttamaan asuinympäristöönsä, löytyy heistä pihaj- ja lähiviheralueista kiinnostuneita. Ensiaskel yhteisöllisyyteen omalla pihalla voi myös johtaa laajempaankin osallistumiseen asuinalueella (Gray & al. 2014).

Kolmas keskeinen huomio liittyy kestävyden taloudellisuuden ulottuvuuteen. Tämä ulottuvuus vaikuttaa jääneen kestävyden teoriakeskusteluissa ja suunnittelutavoitteissa vähäiselle huomiolle. Asukasnäkökulmasta taloudelliset tekijät voivat kuitenkin olla ratkaisevia erityisesti kohtuuhintaisuuden osalta; asumisen kustannukset ratkaisevat, minkä verran jää varaa muuhun kulutukseen ja kestävien valintojen toteuttamiseen (Mulliner & Maliene 2015). Asennetasolla esimerkiksi energiatehokkuuteen panostaminen huolimatta asukkaille koituvista lisäkustannuksista koetaan tärkeinä. Toisaalta vieläkin hallitsempana koetaan se, että omat mahdollisuudet ympäristöystävällisiin valintoihin ovat vähäiset. Varsin moni joutuu tekemään valinnoissaan kompromisseja ja toimimaan jopa arvojensa vastaisesti. Tällöin kaupunkisuunnittelulla on keskeinen rooli vaihtoehtojen tarjonnassa. Tämä kuitenkin edellyttää ymmärrystä siitä, millaiset painotukset puhuttelevat mitään asukasryhmää.

Tutkimuksemme on vain yksi avaus kestävästä kaupunkisuunnittelun moniin haasteisiin. Hank-

keemme ensisijainen tavoite, townhouse-kiinnostuksen selvittäminen, vei luonnollisesti tilaa kestävyteen liittyvien asenteiden systemaattisemmalta tarkastelulta. Tutkimuksemme kuitenkin osoittaa kestävyuden kokonaisvaltaisen tarkastelun tärkeyden. Holistinen tarkastelu tunnistaa ristiriitoja ja testaa kestävyuden argumentteja. Valitsemamme

viitekehys on samalla auttanut pyrkimyksessä ymmärtää paremmin asukkaiden asenteita ja elämäntyyliä eli niitä tekijöitä, joilla on vaikutusta kaupunkisuunnittelun kestävyuden tavoitteiden saavuttamiseen.

Saapunut 20.8.2015
Hyväksytty 11.11.2015

KIRJALLISUUS

- Allen, Timothy F. H.: Making livable sustainable systems unremarkable. *Systems Research and Behavioral Science* 27 (2010), 469–479.
- Ancell, Sarah & Michelle Thompson-Fawcett: The Social Sustainability of Medium Density Housing: A Conceptual Model and Christchurch Case Study. *Housing Studies* 23 (2008): 3, 423–441.
- Bramley, Glen & Power, Sinéad: Urban form and social sustainability: The role of density and housing type. *Environment and Planning B: Planning and Design* 36 (2009), 30–48.
- Breheny, Michael: Centrists, Decentrists and Compromisers: Views on the Future of Urban Form. S. 13–35. Teoksessa Jenks, Mike & Burton, Elizabeth & Williams, Katie: *The Compact City. A Sustainable Urban Form?* London: E & FN Spon, 1996.
- Campbell, Scott: Green cities, growing cities, just cities?: Urban planning and the contradictions of sustainable development. *Journal of the American Planning Association* 62 (1996): 3, 296–312.
- Clapham, David: *The meaning of housing: a pathways approach.* Bristol: The Policy Press, 2005.
- Crocker, Robert: From access to excess. Consumerism, 'compulsory' consumption and behaviour change. S. 11–32. Teoksessa: Crocker, Robert & Lehmann, Steffen: *Motivating Change. Sustainable Design and Behaviour in the Built Environment.* Oxon: Routledge, 2013.
- Dempsey, Nicola & Bramley, Glen & Power, Sinéad & Brown, Caroline: The social dimension of sustainable development: Defining urban social sustainability. *Sustainable Development* 19 (2011), 289–300.
- Egger, Steve: Determining a sustainable city model. *Environmental Modelling & Software* 21 (2006), 1235–1246.
- Eranti, Veikko: Oma etu ja yhteinen hyvä paikallisessa kiistassa tilasta. *Sosiologia* 1 (2014), 21–38.
- Espoo 2014. *Asunto-ohjelma 2014–2016.* Kaupunginvaltuusto 9.6.2014. <http://www.espoo.fi/download/noname/%7B0C72AEAB-8A35-4299-9DE3-17334501FBDF%7D/50079> (luettu 18.6.2015).
- Godschalk, David R.: *Land use planning challenges: Coping with conflicts in visions of sustainable development and livable communities.* *Journal of the American Planning Association* 70 (2004): 1, 5–13.
- Gough, Meghan Z.: Reconciling Livability and Sustainability: Conceptual and Practical Implications for Planning. *Journal of Planning Education and Research*, 35 (2015): 2, 145–160.
- Gray, Leslie & Guzman, Patricia & Glowa, Kathryn Michelle & Drevno, Ann G.: Can home gardens scale up into movements for social change? The role of home gardens in providing food security and community change in San Jose, California. *Local Environment: The International Journal of Justice and Sustainability* 19(2014): 2, 187–203.
- Hasu, Eija: Kodista monikotisuuteen. Uusi näkökulma asumisen tutkimukseen. *Yhdyskuntasuunnittelu* 50 (2012): 3, 46–64. Helsinki 2012.
- Hirvonen, Jukka: Suomalaisen naapuruuden piirteitä asukaskyselyn valossa. Aalto-yliopisto, Insinööritieteiden korkeakoulu, Maankäyttötieteiden laitos, Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutusryhmä. Helsinki: Unigrafia Oy, 2013.
- Holden, Erling & Norland, Ingrid T.: Three Challenges for the Compact City as a Sustainable Urban Form: Household Consumption of Energy and Transport in Eight Residential Areas in the Greater Oslo Region. *Urban Studies* 42 (2005): 12, 2145–2166.
- Huttunen, Hannu & Hasu, Eija & Hirvonen, Jukka & Tervo, Anne & Ullrich, Tina: *Uusi suomalainen unelmakoti? Asukasnäkökulma townhouse-asumiseen.* Aalto yliopisto, Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu, Arkkitehtuurin laitos. Helsinki: Picascript, 2015.
- Jepson, Edward J. & Edwards, Mary M.: How Possible is Sustainable Urban Development? An Analysis of Planners' Perceptions about New Urbanism, Smart Growth and the Ecological City. *Planning Practice & Research* 25 (2010): 4, 417–437.
- Kotikaupunkina Helsinki: *Asumisen ja siihen liittyvän maankäytön toteutusohjelma 2012.* Helsingin kaupunki, Talous- ja suunnittelukeskus. Helsingin kaupungin keskushallinnon julkaisuja 2012:21.
- Kyttä, Marketta & Broberg, Anna & Haybatollahi, Mo-

- hammad & Schmidt-Thomé, Kaisa: Urban happiness: context-sensitive study of the social sustainability of urban settings. *Environment and Planning B* 47 (2015), 1–24. doi:10.1177/0265813515600121
- Laadukkaan asumisen Helsinki 2008: Laadukkaan asumisen Helsinki maankäytön ja asumisen toteutusohjelma 2008–2017. Helsingin kaupungin talous- ja suunnittelukeskuksen julkaisuja 2/2008. Helsinki: Topnova Oy, 2008.
- Mulliner, Emma & Maliene, Vida: An Analysis of Professional Perceptions of Criteria Contributing to Sustainable Housing Affordability. *Sustainability* 7 (2015), 248–270.
- Næss, Petter: Urban Planning and Sustainable Development, *European Planning Studies* 9 (2001): 4, 503–524.
- Ottelin, Juudit & Heinonen, Jukka & Junnila, Seppo: New Energy Efficient Housing Has Reduced Carbon Footprints in Outer but Not in Inner Urban Areas. *Environmental Science & Technology* 49 (2015): 16, 9574–9583.
- Valentin, Anke & Spangenberg, Joachim H.: A guide to community sustainability indicators. *Environmental Impact Assessment Review* 20 (2000): 2, 381–392.
- Vallance, Suzanne & Perkins, Harvey C. & Bowring, Jacky & Dixon, Jennifer E.: Almost Invisible: Glimpsing the City and its Residents in the Urban Sustainability Discourse. *Urban Studies* 49 (2012): 8, 1695–1710.
- Vantaa 2009: Elämänmakuista asumista Vantaalla. Vantaan asunto-ohjelma 2009–2017. Vantaa: Vantaan kaupungin paino, 2009.
- Vilkama, Katja & Vaattovaara, Mari: Keskiluokka kuin kotonaan? Kokemuksia sosioekonomisesti heikoimmilla alueilla asumisesta pääkaupunkiseudulla. *Yhteiskuntapolitiikka* 3 (2015), 207–220.
- Visio 2050. Helsingin yleiskaava Visio 2050. Kaupunkikaava – Helsingin uusi yleiskaava. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston yleissuunnitteluosaston selvityksiä 2013:23. Helsingin kaupunki, Kaupunkisuunnitteluvirasto.
- WCED 1987: Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future. <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf> (luettu 14.10.2015).
- Wheeler, Stephen M.: Planning for Metropolitan Sustainability. *Journal of Planning Education and Research* 20 (2000): 2, 133–145.

ENGLISH SUMMARY

Eija Hasu & Jukka Hirvonen: Sustainable city life? Residents' profiles meet sustainable city planning in the Helsinki metropolitan area (Kestävästi kaupungissa? Pääkaupunkiseudun asukasprofiilit kohtaavat kaupunkisuunnittelun kestävyys tavoitteet)

Sustainability is a concept that is integral to urban planning objectives and thus relevant to the Helsinki metropolitan area. Sustainability justifies urban visions and characterizes residents' expected behaviour. However, it remains relatively unclear in what ways urban planning goals and residents' attitudes meet. This article works towards a holistic understanding of urban sustainability by seeking to integrate residents' perspective into the examination. Based on the theoretical discussion, a prism of sustainability is provided as a framework for studying the ways in which sustainability is perceived in metropolitan planning policies and the ways in which urban residents' attitudes and lifestyles are in line with sustainable planning goals, including participation.

In this framework, the Envi survey (part of Aalto AEF Energy-efficient Townhouse research) was conducted in spring 2015 to examine environmental and energy

attitudes in the Helsinki metropolitan area. The results were examined using four different resident profiles that are based on attitudes towards local communities and types of urban structure. According to the results, urban planning goals are not necessarily in line with residents' attitudes and ensuing behaviour. A 'communal' attitude does not as such automatically induce a desire for compacting policies. Instead, aspects such as burden sharing and attitudes towards the neighbourhood shape understandings of the goals of sustainable urban planning and perceived liveability. Regarding liveability, the research found that only residents with a 'communal' attitude were interested in an active city life and thus interested in supporting the institutional understanding of participation and sustainability. Therefore, in order to support grassroots activity, planning needs to reach even the more private resident profiles. Consequently, this research provides important new understanding about residents' attitudes towards sustainable planning and liveability.

Keywords: sustainable urban planning, institutional approach, liveability, sustainability prism, resident profiles.